

типу. Дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01. Сумський державний педагогічний інститут ім. А. С. Макаренка. Суми, 1999. 211 с.

3. Макагон К. В. Діагностика готовності педагогів до пошукової діяльності. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Збірник наукових праць*. Випуск 5. Ред. кол.: Л. І. Даниленко (гол. ред.) та ін. К.: Логос, 2001. С. 66–74.

4. Мороз О. Особистість майбутнього педагога (Управління підготовкою вчителя: психолого-педагогічний аспект). *Вища освіта України*. 2002. № 3. С. 50–54.

5. Недодатко Н. Г. Формування навчально-дослідницьких умінь старшокласників. Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг, 2000. 212 с.

6. Попова О. В. Розвиток інноваційних процесів у середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладах. Автор. доктора педагогічних наук. Харківський державний педагогічний університет, 2001. 38 с.

7. Сисоєва С. О. Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня. Автор. ...доктора педагогічних наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. К., 1997. 35 с.

8. Сластьонін В. О. Формування особистості вчителя в процесі професійної підготовки. Педагогічна творчість і майстерність: Хрестоматія / Укл. Н.В. Гузій. К.: ІЗМН, 2000. С. 103–107.

9. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором. Вибрані твори в п'яти томах. Т.4. К.: Радянська школа, 1977. С. 393–628.

10. Сорочан Т. Професіоналізм та компетентності вчителів у контексті післядипломної освіти. *Освіта на Луганщині*. 2010. № 1. С. 7–12.

11. Федорова Н. Ф. Організаційно-педагогічні умови діяльності школи-лабораторії наукової установи. Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Інститут педагогіки АПН України, 1998. 226 с.

REFERENCES

1. Borysov, V. V. (1997). Formuvannia hotovnosti vchytelia do doslidnytskoi pedahohichnoi diialnosti v umovakh poetapnoi pidhotovky studentiv pedahohichnogo vuzu. [Formation of the teacher's readiness for research pedagogical activity in the conditions of step-by-step training of students of a pedagogical university]. Avtor. kandydata pedahohichnykh nauk: 13.00.04. Ukrainskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. M.P. Drahomanova. K. S. 22–24. [in Ukrainian]

2. Levchenko, L. S. (1999). Tvorchia samorealizatsiia starshoklasnykiv u naukovu-doslidnytskii diialnosti shkil novoho typu. [Creative self-realization of high school students in scientific and research activities of new type schools]. Dys. ...kand. ped nauk: 13.00.01. Sumskyi derzhavnyi pedahohichnyi instytut im. A.S. Makarenka. Sumy. 211 s. [in Ukrainian]

3. Makahon, K. V. (2001). Diahnastyka hotovnosti pedahohiv do poshukovoi diialnosti [Diagnostics of teachers' readiness for search activity]. Pedahohichni innovatsii: idei, realii, perspektivy: Zbirnyk naukovykh prats. Vypusk 5. Red. kol.: L. I. Danylenko (hol. red.) ta in. K.: Lohos. S. 66–74. [in Ukrainian]

4. Moroz, O. (2002). Osobystist maibutnogo pedahoha (Upravlinnia pidhotovkoi vchytelia: psykholoho-pedahohichnyi aspekt). [Personality of the future teacher (Management of teacher

training: psychological and pedagogical aspect)]. Vyscha osvita Ukrainy. № 3. S. 50–54. [in Ukrainian]

5. Nedodatko, N. H. (2000). Formuvannia navchalno-doslidnytskykh umin starshoklasnykiv. [Formation of educational and research skills of high school students]. Dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01. Kryvorizkyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet. Kryvyi Rih. 212 s. [in Ukrainian]

6. Popova, O. V. (2001). Rozvytok innovatsiinykh protsesiv u srednikh zahalnoosvitnikh navchalno-vykhovnykh zakladakh. [Development of innovative processes in secondary educational institutions]. Avtor. doktora pedahohichnykh nauk. Kharkivskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet. 38 s. [in Ukrainian]

7. Sysoieva, S. O. (1997). Teoretychni i metodychni osnovy pidhotovky vchytelia do formuvannia tvorchoi osobystosti uchnia. [Theoretical and methodical foundations of teacher preparation for the formation of the student's creative personality]. Avtor. ...doktora pedahohichnykh nauk: 13.00.04 / Instytut pedahohiky i psykholohii profesiinoi osvity APN Ukrainy. K. 35 s. [in Ukrainian]

8. Slastonin, V. O. (2000). Formuvannia osobystosti vchytelia v protsesi profesiinoi pidhotovky. [Formation of the teacher's personality in the process of professional training]. Pedahohichna tvorchist i maisternist: Khrestomatiia /Ukl. N.V. Huzii. K.: IZMN. S.103–107. [in Ukrainian]

9. Sukhomlynskyi, V. O. (1997). Rozmova z molodym dyrektorem. [A conversation with a young director]. Vybrani tvory v piaty tomakh. T.4. K.: Radianska shkola. S. 393–628. [in Ukrainian]

10. Sorochan, T. (2010). Profesionalizm ta kompetentnosti vchyteliv u konteksti pisladyplomnoi osvity. [Professionalism and competence of teachers in the context of postgraduate education]. Osvita na Luhanshchyni. № 1. S. 7–12. [in Ukrainian]

11. Fedorova, N. F. (1998). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy diialnosti shkoly-laboratorii naukovoi ustanovy. Organizational and pedagogical conditions of activity of the school-laboratory of the scientific institution. Dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01. Instytut pedahohiky APN Ukrainy. 226 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГАЛІЄТА Ярослав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету педагогіки, психології та мистецтв Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: феномен «соціальна зрілість»; проблема становлення особистості в умовах інформатизації суспільства, психолого-педагогічні аспекти управління.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

HALETA Yaroslav Volodymyrovich – doctor of pedagogy, professor, dean of the faculty of pedagogy, psychology and arts of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: the phenomenon of «social maturity»; the problem of personality formation in the conditions of informatization of society.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2024 р.

УДК 378.13:37.013.42

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-377-383

ЗАХАРОВА Оксана Віталіївна –

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри аерійно-рятувальної,

професійно-прикладної фізичної підготовки та туризму

Львівської академії Національного авіаційного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8301-2060>

e-mail: sanusiazakharova@gmail.com

МОТУЗЕНКО Тетяна Євгенівна –

старший викладач кафедри екології, охорони навколишнього середовища та здорового способу життя

Центральноукраїнського національного технічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0170-1274>

e-mail: mte68@ukr.net

МАХНО Вікторія Вікторівна –

викладач кафедри екології, охорони навколишнього середовища та здорового способу життя

Центральноукраїнського національного технічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0736-7679>

e-mail: makhnovika0701@gmail.com

РОЗВИТОК ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА КОРДОНОМ

В статті розглянуто та узагальнено інформацію про фізичне виховання і спорт у деяких закордонних державах, досвід яких може бути використаний у системі фізичного виховання молоді України. Акцентовується увага на тому, що в Концепції державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року пріоритетом реалізації державної політики є впровадження в Україні європейських стандартів життя. Завданням, як вказано у документі, є поєднання зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства для проведення реформи у сфері фізичної культури і спорту з метою приведення її у відповідність з європейськими вимогами і стандартами шляхом визначення як основи європейської моделі реформування. Тому важливим джерелом визначення сучасної стратегії розвитку галузі фізичного виховання та спорту в Україні є аналіз світового досвіду організації освітнього процесу, дослідження закономірностей та тенденцій розвитку цієї важливої складової частини освітньої сфери на Європейському континенті. Розвиток фізичного виховання дітей і молоді в системі освіти, виведення його на світовий рівень має здійснюватися в контексті широкої інтеграції в міжнародну систему освіти та взаємообмін передовим досвідом.

Проаналізовано зміст, методи і форми, види впровадження, системи оцінювання різних програм професійної фізичної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти за кордоном. Окреслено, які заходи вживано цими закладами для підвищення рівня фізичної готовності своїх випускників. Досліджено, що інтенсифікація фізичної підготовленості випускників досягається по-різному.

Визначено, що відповідність фізичної спроможності вимогам виконання професійних обов'язків та її періодичний моніторинг є передумовою для досягнення та підтримки оперативної готовності фахівців. Вивчення міжнародного досвіду провідних країн (США, Німеччини, Великобританії, Франції тощо) дає підставу стверджувати про набагато розгалуженішу систему оцінювання майбутніх фахівців, яка стосується не лише прийняття контрольних нормативів із фізичної підготовленості, а й виконання їх у нестандартних умовах. В усіх закладах вищої освіти провідних країн відпрацьовані таблиці оцінок, які стимулюють підвищення результатів фізичної підготовки.

Ключові слова: фізичне виховання, система фізичного виховання молоді, європейські стандарт життя, фізична спроможність виконання професійних обов'язків, моніторинг, передумова, оперативна готовність фахівців.

ZAKHAROVA Oksana Vitaliivna –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Department of Emergency and Rescue, Professionally-Applied Physical Training and Tourism, Flight Academy of the National Aviation University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8301-2060>

e-mail: sanusiazakharova@gmail.com

MOTUZENKO Tetyana Evheniivna –

Senior Lecturer of the Department of Ecology, Environmental Protection and healthy lifestyle of the Central Ukrainian National Technical University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0170-1274>

e-mail: mte68@ukr.net

MAKHNO Viktoriya Viktorivna –

Lecturer at the Department of Ecology, Environmental Protection and Healthy Lifestyle of the Central Ukrainian National Technical University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0736-7679>

e-mail: makhnovika0701@gmail.com

DEVELOPMENT OF THE EDUCATIONAL SPHERE OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS ABROAD

The article reviews and summarizes information about physical education and sports in some foreign countries, the experience of which can be used in the system of physical education of young people in Ukraine. The author emphasizes that the Concept of the State Targeted Social Program for the Development of Physical Culture and Sports for the period up to 2020 prioritizes the implementation of state policy to introduce European standards of living in Ukraine. The task, as stated in the document, is to combine the efforts of executive authorities, local governments, and civil society institutions to carry out reform in the field of physical culture and sports in order to bring it in line with European requirements and standards by defining it as the basis of the European model of reform. Therefore, an important source for determining the modern strategy for the development of physical education and sports in Ukraine is

the analysis of the world experience of organizing the educational process, the study of patterns and trends in the development of this important component of the educational sphere on the European continent. The development of physical education of children and youth in the education system, bringing it to the world level should be carried out in the context of broad integration into the international education system and the exchange of best practices.

The article analyzes the content, methods and forms, types of activities, evaluation systems of various programs of professional physical training of future specialists in higher education institutions abroad. The measures taken by these institutions to improve the level of physical fitness of their graduates are outlined. It has been found that the intensification of physical fitness of graduates is achieved in different ways.

It is determined that the compliance of physical capacity with the requirements of professional duties and its periodic monitoring is a prerequisite for achieving and maintaining the operational readiness of specialists. The study of the international experience of leading countries (USA, Germany, Great Britain, France, etc.) gives grounds to assert a much more extensive system of assessment of future specialists, which concerns not only the adoption of control standards for physical fitness, but also their implementation in non-standard conditions. All higher education institutions in the leading countries have developed evaluation tables that stimulate the improvement of physical fitness.

Key words: *physical education, system of physical education of youth, European standards of living, physical ability to perform professional duties, monitoring, prerequisite, operational readiness of specialists.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Як відзначається в Концепції державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року пріоритетом реалізації державної політики є впровадження в Україні європейських стандартів життя. Завданням, як вказано у документі, є поєднання зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства для проведення реформи у сфері фізичної культури і спорту з метою приведення її у відповідність з європейськими вимогами і стандартами шляхом визначення як основи європейської моделі реформування. Тому важливим джерелом визначення сучасної стратегії розвитку галузі фізичного виховання та спорту в Україні є аналіз світового досвіду організації освітнього процесу, дослідження закономірностей та тенденцій розвитку цієї важливої складової частини освітньої сфери на Європейському континенті. Розвиток фізичного виховання дітей і молоді в системі освіти, виведення його на світовий рівень має здійснюватися в контексті широкої інтеграції в міжнародну систему освіти та взаємообмін передовим досвідом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Без перейняття досвіду інших сьогодні не може успішно розвиватися будь-яка країна, без знання нового у світі, у своїй професії не може бути конкурентоздатним будь-який фахівець. Тому не випадково питання організації і методики фізичного виховання та спорту в зарубіжних країнах цікавлять багатьох сучасних українських фахівців (Вільчковський Е.С., Круцевич Т.Ю., Куц О.С., Лабскір В.М., Лукянченко М.І., Мандюк А.В., Москаленко Н.В., Шиян О.І.), науковців інших країн (Гуськов С., Вілк В., Зотов А.П., Крадман Д., Кравчик З., Мальска А., Лісіцкі Т., Поспеш Й., Яворський З. та ін.). Загальнонаукове та теоретичне значення мають дисертаційні роботи вітчизняних і зарубіжних фахівців, що пов'язані з дослідженням стану фізичного виховання і спорту за кордоном: в Афганістані (Панаев Г.), Англії (Турчик І.), Греції (Сінадінос Н.), Румунії (Попеску І., Арделян Г.), США (Бавина Л., Віндюк О.) та ін.

Мета статті: дослідження та узагальнення інформації про фізичне виховання і спорт у деяких закордонних державах, досвід яких може бути

використаний у системі фізичного виховання молоді України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кінець ХХ – початок ХХІ століття був часом серйозних випробувань існуючих в школах різного рівня і різних країн світу, у тому числі в Україні, концепцій і систем освіти в сфері фізичного виховання і спорту, а також пошуку нових, більш ефективних шляхів, форм і методів викладання фізичного виховання. Хоча відомо, що єдиної моделі фізичного виховання і спорту у школах зарубіжних країн не існує. До тепер тривають дискусії щодо пошуку найефективнішої моделі системи фізичного виховання і спорту.

У науковій літературі визначено, що для досягнення належного рівня фізичної готовності контингенту авіаційних фахівців США розроблено пріоритетні напрями організації процесу психофізичної підготовки для всіх їх категорій:

- розвиток загальної витривалості як основи високої фізичної працездатності та протистояння втомі, що постійно зростає;

- розвиток м'язової сили й витривалості, необхідних для підтримання правильної пози та виконання необхідних обов'язків упродовж тривалого періоду часу;

- формування прикладних рухових навичок: різноманітних способів пересування, долаття природних і штучних перешкод, перенесення вантажів, метання гранат, прийомів рукопашного бою;

- розвиток необхідних психічних якостей, навичок самоконтролю в умовах фізичного й психічного стресу;

- забезпечення раціонального масо-ростового співвідношення та оптимального складу тіла [2].

Водночас був проведений цікавий експеримент, суть якого полягала у наступному. Починаючи із січня 2017 року, усі особи, які вступають до закладів вищої освіти США, мали пройти тест на фізичну підготовленість, щоб отримати право на допуск до початкової підготовки. Оскільки тестові випробування, які планувалися для тестування не підготовлених вступників, було розроблено за участю підготовлених фахівців, важливо було визначити вплив фізичної підготовки на ефективність тестування та різницю у кінцевих показниках. Мета дослідження полягала в тому, щоб порівняти бали вступників з балами навчених фахівців, щоб

визначити вплив неспецифічної фізичної підготовки на бали тестування.

Дані тестування були отримані від 696 навчених фахівців (510 чоловіків і 186 жінок) і 741 вступників (608 чоловіків і 133 жінки) до першого тижня. Були виконані такі нормативи: стрибок у довжину з місця, силовий кидок сидячи, який представляв собою 2-кг медичний м'яч, силову станову тягу та інтервальний аеробний біг, який проводився останнім. Для порівняння груп використовували двосторонній дисперсійний аналіз (навчання, стать). За результатами тестування, окремі із вступників, які мали достатній рівень фізичної підготовки в певних вправах, отримали суб'єктивний вищий показник, але загальний підсумок зауважив на лідерстві чинних курсантів старших курсів [6; 7]. Водночас тестування з аеробного бігу мало найбільшу різницю між навченими курсантами та вступниками (13% на користь чинних курсантів). Це ймовірно відбулось завдяки диференційованій фізичній підготовці, яка зосереджується на аеробних вправах та циклічній м'язовій витривалості.

Невеликі відмінності спостерігалися між курсантами і вступниками у низці трьох тестових подій через відсутність цілеспрямованого акценту на міць і силу в фізичній підготовці.

Розглянемо інші форми та приклади диференційованого оцінювання у США. Наприклад, спеціальна фізична підготовка у Військовій академії США у Вест-Пойнт є одним з основних навчальних предметів у навчальній програмі. Фізичне виховання, як частина навчальної програми, планується протягом академічних годин, а спортивні тренування проводяться в другій половині дня і тривають до 3 годин на день. Час на заняття спортом забезпечується розпорядком дня. Кожен курсант має особистий запис про свій фізичний стан у дозволеній формі (форма USMA 2-417). Результати Єдиного випробування фізичної підготовленості курсантів реєструються у цій формі двічі на рік на додаток до результатів спеціальних курсів підготовки до бойових дій різного типу (повітряно-штурмові та десантні операції) в різних умовах (пустеля, Арктика, джунглі, місто) бойової підготовки. Програма також служить зв'язком між академічними та військовими спеціальними освітніми програмами [1].

Ще один цікавий факт: усі курсанти різних спеціальностей (у тому числі і авіаційних) навчені виконувати обов'язки інструктора з фітнесу (Master Fitness Training). Результати іспитів за загальною програмою фізичної підготовки (план фітнесу, тест фітнесу) зазначаються в особистій картці курсанта. Рівень фізичної підготовленості кожного курсанта перевіряється двічі на рік та зазначається у картці фізичного профілю. Крім того, зазначаються середні результати за кожен термін та за навчальний рік, а також найкращі досягнення у поточному році.

У розділі навчальної програми «Кредитна діяльність» також зазначаються дані про прогрес у програмі фізичного виховання. Дані про спортивну діяльність курсантів відмічаються у розділі

«Некредитна діяльність» (діяльність спортивних команд, кваліфікація, записи тощо). Спортивна діяльність оцінюється за кількістю щорічної участі у спортивних заходах. Тут відображені такі параметри: професійна загальна та спеціальна фізична підготовка; спортивна підготовка; рухова активність [7].

Для спеціальної фізичної підготовки у Академії повітряних сил США, яка знаходиться в Колорадо-Спрінгс, штат Колорадо, на площі приблизно 7 га, є всі необхідні зручності: 2 великі спортивні центри, 2 басейни (один – олімпійського стандарту), баскетбольний зал, хокейне поле, гімнастична зона, тренажерний зал, відкриті спортивні майданчики та центр відпочинку.

Фізичне виховання викладають на 2 кафедрах (фізичне виховання та спорт-масова підготовка), що складаються приблизно із 80 викладачів. У спортивному відділі задіяно 10 жіночих (у тому числі і бойові мистецтва) та 18 чоловічих видів спорту. Кафедри підпорядковуються директору фізичного виховання та спорту академії, який, у свою чергу, знаходиться під керівництвом керівника академії.

Навчання в академії становить 4 роки. Навчальний рік включає 3 семестри: осінь, весна та літо. Після осінньо-весняних семестрів протягом тижня курсанти складають іспити, серед яких усім курсантам пропонується скласти також випробування на фізичну готовність. Під час цих випробувань досліджується рівень загальної сили тіла, швидкісно-силові якості та функціональний стан серцево-судинної системи. Тест включає підтягування, стрибки в довжину, віджимання, присідання (2 хв.) та біг на 600 ярдів (546 метрів). Час, передбачений для теста, становить загалом біля 15 хв. Пробіг довжиною 2 милі (2413,5 м) є додатковим випробуванням функціонального стану серцево-судинної системи.

Утім, спортсменам, які беруть участь у міжвузівських спортивних заходах, проводять випробування лише раз на рік.

Обов'язковими компонентами режиму дня курсантам закладів вищої освіти різного профілю і спеціалізації (у тому числі авіаційного спрямування) є: ранкова зарядка (30 хв.), спортивні заходи та тренування (до 2 годин). Відповідно до навчальної програми, на спеціальну фізичну підготовку відводяться наступні години:

1. Протягом усіх років навчання на заняття спеціальною фізичною підготовкою відводиться 40 годин на семестр, 80 годин – на спортивні заходи та оцінювання

2. Протягом літнього строку 1-го курсу заняття спеціальною фізичною підготовкою займають 80 годин. Час на ранкові вправи вище не включений.

Програма спеціальної фізичної підготовки насичена подіями і дуже популярна серед курсантів. Вони постійно беруть участь у міжвузівських (як серед авіаційних, так і інших закладів освіти) спортивних заходах. Відмічається, що усі курсанти визнані спортсменами і вони повинні брати участь у спортивному житті академії.

Зауважимо, що серед усіх практичних завдань оцінювання фізичної підготовки курсантів існує ще

одне, яке полягає у формуванні потреби у курсантів протягом життя. Для виконання останнього курсанти кафедр спеціального фізичного виховання отримують усі необхідні знання, щоб мати змогу самостійно складати власні плани та тести із фізичної підготовки. Вони дізнаються, як визначити функціональний стан організму, а також основи спортивних тренувань та все необхідне для ефективного планування та виконання простих тренувань без залучення фахівця з фізичної підготовки у польових умовах [7].

Фізична підготовка у Морських академіях США має на меті забезпечити курсантів флоту знаннями про основи фізичної підготовки та сформувати їх готовність протистояти будь-яким стресам за несприятливих умов. Однією з основних вимог до процесу фізичної підготовки курсантів флоту також є виховання потреби у фізичній підготовці протягом усього життя. Курсанти морських закладів вищої освіти США займаються протягом 4 років навчання. Вони контролюються кваліфікованими тренерами та інструкторами. Наприкінці кожного навчального року курсанти морських закладів вищої освіти США проходять модифікований тест на фізичну підготовленість як серед чоловіків так і жінок, а саме: плавання на 100 м вільним стилем; плавання на спорядженні, військове занурення на 50 футів; 10-метровий дайвінг; бокс (тільки для чоловіків) – бій 3 раунди, 1 хв на раунд; рукопашний бій (тільки для жінок) – 2 раунди, 1 хв на раунд.

Відповідність фізичної спроможності вимогам виконання професійних обов'язків та її періодичний моніторинг є передумовами для досягнення та підтримки оперативної готовності фахівців, на що звертається увага також у Німеччині. У німецьких закладах вищої освіти майбутніх авіаційних фахівців фізична підготовленість курсантів визначається як ієрархічна 3-рівнева конструкція:

- фундаментальна фізична підготовка;
- інтенсивна військова підготовка;
- фітнес підготовка (період відновлення).

На сьогоднішній день у Німеччині існує щорічне обов'язкове оцінювання фізичної підготовленості для перевірки фахівців. Розробка оцінювання та тестування фізичної підготовленості базується загалом на аналізі завдань реалістичної підготовки до здійснення професійних дій (у тому числі в екстремальних ситуаціях), а не просто виконання нормативів у спрощених умовах.

Тестування були розроблені для відзеркалення фізіологічного навантаження основних вимог виконання вправ, таких як динамічне переміщення. Таким чином, серед дослідників існує гіпотеза, що продуктивність тестування корелюється з основними руховими навичками, витривалістю, швидкістю і силою.

На додаток, дослідниками Д.Г. Оленевим, Г.І. Сухорадою та Ю.С. Фіногеновим зауважується на застосуванні в системі оцінювання фізичної підготовленості майбутніх авіаційних фахівців більшості країн диференційованого підходу, але форми оцінювання є різними. Наприклад, у Німеччині підсумкова шкала оцінювання

передбачає такі рівні: відмінно, дуже добре, майже добре, задовільно, майже задовільно. А у США вже тривалий час використовується 100-бальна система оцінювання фізичної підготовленості фахівця [3].

У збройних силах держав НАТО фізичну придатність характеризують за показниками фізичного розвитку (індекс маси тіла), функціонального стану й психологічної підготовленості (бажання виконувати поставлені завдання, упевненість у своїх діях). Основними компонентами фізичної придатності є аеробна (кардіореспіраторна), загальна витривалість; м'язова сила; м'язова витривалість; гнучкість; оптимальна будова тіла. При цьому пріоритетне значення надається витривалості. Такі фізичні якості, як швидкість, спритність і координація, уважаються моторними компонентами, що проявляються в конкретних рухових діях. Додатковими факторами фізичної придатності є контроль за масою тіла, харчуванням, палінням, уживанням алкоголю й інших наркотичних засобів, а також стійкість до психологічного стресу. Аналізуючи системи перевірки та оцінки фізичної підготовленості, конкретні параметри нормативів військовослужбовців у законодавчих документах збройних сил та правоохоронних структур інших країн, можна зробити висновки, що для тестування фізичної підготовленості військовослужбовців використовують тести для оцінки основних фізичних якостей: сили, швидкості, витривалості, спритності, гнучкості, але у всіх збройних силах є варіант застосування альтернативних вправ для військовослужбовців, які мають бойові та не бойові травми, хронічні захворювання [4, с. 29.].

Загалом, закордонними закладами вищої освіти за останні 10-12 років неодноразово вживано заходи для підвищення рівня фізичної готовності своїх випускників. Інтенсифікація фізичної підготовленості випускників досягається по-різному [5]:

- збільшенням навчального часу, що відводиться на ФП (у Німеччині – до 4,5 годин на тиждень, у Франції та США – до 8 годин на тиждень);
- використанням позанавчального часу для різних оздоровчих та спортивних програм (програма "Біг заради життя", "Програма президентських нагород");
- стимулюванням досягнення високих результатів через матеріальну зацікавленість (США, Великобританія) або через масовий спорт (Німеччина, Франція);
- вдосконаленням системи планування: в США при збереженні ліміту часу на ФП (3 години на тиждень) заняття проводяться щоденно від 15 до 45 хвилин;
- виділенням фізично-прикладних вправ у самостійні предмети підготовки: рукопашний бій, курс «Командо» у Франції, курс «Баскетбол» у США тощо;
- застосуванням сучасних методів тренування: кругового, інтервального та інших;
- вдосконаленням матеріальної бази;

• підвищенням вимог та контрольних нормативів, а також ускладненням умов їх виконання. Нормативи підвищуються загальним чином у вправах на загальну та силову витривалість за рахунок збільшення дистанції та кількості повторень (США).

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Аналіз праць науковців дає підстави свідчити про однотайність думок, щодо факту, що курсанта ЗВО потрібно не тільки якісно готувати до професії за спеціальними дисциплінами, а й забезпечити йому методично високий рівень фізичної підготовленості до професійної діяльності, перенесення значних фізичних навантажень, нервово-психічних напружень в екстремальних ситуаціях. Водночас, на сьогодні залишається низка проблемних питань у розрізі наукових пошуків: дослідження впливу нервової системи на розвиток фізичної підготовленості авіафахівців, оцінювання фізичної підготовленості осіб, які мають вади зі здоров'ям, застосування диференціації у системі оцінювання тощо.

Оцінка фізичної підготовленості авіафахівців у закладах вищої освіти України здійснюється на основі нормативних документів (наказів, інструкцій, настанов тощо), які визначають порядок фізичної підготовки і саму систему оцінювання.

Фізичний стан включає три основні компоненти: антропологічний, руховий, фізіологічний. Тому, з нашої точки зору, фізичний стан визначається фізичним розвитком, фізичною підготовленістю, фізичною працездатністю, функціональними можливостями організму та станом здоров'я. Вивчення і оцінка фізичного стану дасть можливість об'єктивно оцінити результати педагогічних дій та своєчасно вносити корективи. Такі дослідження дозволять пізнати закономірності становлення організму молоді, визначити найбільш оптимальні фізичні навантаження, скласти програми тренувальних занять, визначити ефективність занять на основі самоконтролю.

Вивчення міжнародного досвіду провідних країн (США, Німеччини, Великобританії, Франції тощо) дає підставу стверджувати про набагато розгалуженішу систему оцінювання майбутніх фахівців, яка стосується не лише прийняття контрольних нормативів із фізичної підготовленості, а й виконання їх у нестандартних умовах. В усіх закладах вищої освіти провідних країн відпрацьовані таблиці оцінок, які стимулюють підвищення результатів фізичної підготовки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Горбунов Д. "Фізо" по-натовськи. Київ : Народна армія, 2009. 7 с. URL: n_army@army.kiev.ua (дата звернення 08.07.2022).
2. Магльований А. Фізична підготовка в системі формування фахівців провідних держав / Анатолій Магльований, Андрій Петрук, Орест Лесько, Ніна Кожух. *Спортивна наука України*, 2015. № 5. С. 16–20. URL: <http://sports-science.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/349/338> (дата звернення 10.10.2022).
3. Оленев Д. Г. Збірник лекцій з фізичної підготовки: навч. посіб. Д. Г. Оленев, Г. І. Сухорада, Ю. С. Фіногенов. Київ: НАОУ, 2003. С. 12–23.

4. Петрачков О. В. Загальний рівень фізичної підготовленості авіафахівців. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, 2007. № 2. С. 28–30.

5. Романчук С. В. Фізична підготовка майбутніх фахівців у провідних державах НАТО. *Молода спортивна наука України* : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту / за заг. ред. Є. Приступи. Львів, 2010. Вип. 14, т. 2. С. 205–209.

6. Army pocket physical training guide. URL: https://m.goarmy.com/content/dam/goarmy/downloaded_assets/pt_guide/pocket-pt-guide.pdf (дата звернення 24.11.2020).

7. Physical fitness training (Headquarters department of the army). Washington, DC. 1 October 2018. 241 s.

REFERENCES

1. Horbunov, D. (2009). "Fizo" po-natovsky ["Physio" in NATO style]. Kyiv : Narodna armiiia. 7s. URL: n_army@army.kiev.ua (data zvernennia 08.07.2022). [in Ukrainian]
2. Mahlovanyi, A. (2015). Fizychna pidhotovka v systemi formuvannia fakhivtsiv providnykh inozemnykh derzhav [Physical training in the system of training specialists of leading countries]. Anatolii Mahlovanyi, Andrii Petruk, Orest Lesko, Nina Kozhukh. *Sportyvna nauka Ukrainy*. № 5. S. 16–20. [in Ukrainian] URL: <http://sports-science.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/349/338> (data zvernennia 10.10.2022). [in Ukrainian]
3. Oleniev, D. H. (2003). Zbirnyk lektsii z fizychnoi pidhotovky [Collection of lectures on physical training] : navch. posib. D. H. Oleniev, H. I. Sukhorada, Yu. S. Finohenov. Kyiv : NAOU. S. 12–23.
4. Petrachkov, O. V. (2007). Zahalnyi riven fizychnoi pidhotovlenosti aviafakhivtsiv [General level of physical fitness of aviation specialists]. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*. № 2. S. 28–30. [in Ukrainian]
5. Romanchuk, S. V. (2010). Fizychna pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv u providnykh derzhavakh NATO [Physical training of future specialists in leading NATO countries]. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy*: zb. nauk. pr. z haluzi fiz. kultury ta sportu / za zah. red. Ye.Prystupy. Lviv. Vyp. 14. t. 2. S. 205–209. [in Ukrainian]
6. Army pocket physical training guide: URL: https://m.goarmy.com/content/dam/goarmy/downloaded_assets/pt_guide/pocket-pt-guide.pdf [in English]
7. Physical fitness training (Headquarters department of the army) (2018). Washington. DC. 1 October. 241 s. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЗАХАРОВА Оксана Віталіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри аварійно-рятувальної, професійно-прикладної фізичної підготовки та туризму Льотної академії Національного авіаційного університету.

Наукові інтереси: професійно-прикладна фізична підготовка авіаційних фахівців.

МОТУЗЕНКО Тетяна Євгенівна – старший викладач кафедри екології, охорони навколишнього середовища та здорового способу життя Центральноукраїнського національного технічного університету.

Наукові інтереси: фізичне виховання як складова здорового способу життя студентської молоді.

МАХНО Вікторія Вікторівна – викладач кафедри екології, охорони навколишнього середовища та здорового способу життя Центральноукраїнського національного технічного університету.

Наукові інтереси: проблема формування рухових вмінь та навичок для забезпечення загальної та професійної підготовленості та ведення здорового способу життя.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ZAKHAROVA Oksana Vitaliivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Department of Emergency and Rescue, Professionally-Applied Physical Training and Tourism, Flight Academy of the National Aviation University.

Scientific interests: professionally applied physical training of aviation specialists.

MOTUZENKO Tetyana Evheniivna – Senior Lecturer of the Department of Ecology, Environmental Protection and healthy lifestyle of the Central Ukrainian National Technical University.

Scientific interests: physical education as a component of a healthy lifestyle of student youth.

МАКННО Viktoriya Viktorivna – Lecturer at the Department of Ecology, Environmental Protection and Healthy Lifestyle of the Central Ukrainian National Technical University.

Scientific interests: the problem of forming motor skills and skills to ensure general and professional preparedness and leading a healthy lifestyle.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2024 р.

УДК 378.4:785.071.2]:005.336.4

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-383-388

ЛЯШЕНКО Ольга Дмитрівна –
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
інструментально-виконавської майстерності
Київського університету імені Бориса Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5840-8178>
e-mail: o.liashenko@kubg.edu.ua

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ-ІНСТРУМЕНТАЛІСТІВ ДОСВІДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ В УНІВЕРСИТЕТІ

Статтю присвячено проблемі формування у студентів-інструменталістів досвіду професійної діяльності в процесі фахового навчання в університеті. Проаналізовано погляди науковців щодо сутності понять «досвід» та «професійний досвід» у філософському, психологічному, соціолого-педагогічному, музично-виконавському аспектах. Визначено специфіку діяльності музиканта-інструменталіста (як виконавця й педагога) та вимоги освітньо-професійної програми щодо фахової підготовки студентів-інструменталістів в університеті. Окреслено напрямки (виконавський та педагогічний) формування у студентів досвіду професійної діяльності. Охарактеризовано етапи формування практичного виконавського досвіду майбутнього інструменталіста та зміст фахової підготовки учнів і студентів в інструментально-виконавських класах. Обґрунтовано значення індивідуальної, ансамблевої та оркестрової підготовки студентів у формуванні досвіду професійної діяльності інструменталіста. Зосереджено увагу на комплексному характері формування педагогічного досвіду студентів-інструменталістів на заняттях з фахових дисциплін. Розкрито завдання концертно-виконавської та педагогічної практик у формуванні професійного досвіду студентів. Формування у майбутніх інструменталістів досвіду професійної діяльності визначено як процес фахової підготовки студентів у системі навчальних занять з інструментально-виконавських, історико-теоретичних і методичних дисциплін, концертно-виконавської і педагогічної практик та результат, який характеризує рівень готовності студентів до професійної діяльності. Сформульовано висновки: 1) досвід є невід'ємною складовою професійної компетентності фахівця, а його формування є тривалим поетапним процесом; 2) професійний досвід музиканта-інструменталіста є емпіричним знанням про способи концертно-виконавської та музично-педагогічної діяльності; 3) формування у студентів-інструменталістів досвіду професійної діяльності здійснюється в процесі фахового навчання, збагачується й удосконалюється протягом багаторічної творчої діяльності.

Ключові слова: студент-інструменталіст, фахова підготовка, інструментальне виконавство, професійна діяльність інструменталіста, виконавський досвід, педагогічний досвід, формування професійного досвіду.

LIASHENKO Olga Dmytrivna –
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Instrumental Performance Skills
at Borys Grinchenko Kyiv University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5840-8178>
e-mail: o.liashenko@kubg.edu.ua

FORMATION OF STUDENTS-INSTRUMENTALIST EXPERIENCE OF PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE PROCESS OF VOCATIONAL TRAINING AT THE UNIVERSITY

The article is devoted to the problem of forming students-instrumentalists experience of professional activity in the process of vocational training at the university. The views of scientists regarding the essence of the concepts of «experience» and «professional experience» in philosophical, psychological, socio-pedagogical, musical-performance aspects are analyzed. The specificity of the musician-instrumentalist activity (as a performer and teacher) and the requirements of the educational and professional program for the professional training of students-instrumentalists at the university are determined. The directions (performing and pedagogical) of forming students' experience of professional activity are determined. The stages of formation of practical performing experience of a future instrumentalist and the content of professional training of pupils and students in instrumental-performance classes are characterized. The importance of individual, ensemble and orchestral training of students in the formation of the experience of professional activity of an instrumentalist is substantiated. Attention is focused on the complex nature of the formation of pedagogical experience of instrumental students in the classes of professional disciplines. The tasks of concert performance and pedagogical practice in the formation of professional experience of students are revealed. The formation of future instrumentalists' experience of professional activity is defined as a process of students' professional training in the system of classes on instrumental-performance, historical-theoretical and methodical disciplines, concert-performance and teaching practice, as well as the result characterizing the level of students' readiness for professional activity. Conclusions are formulated: 1) experience is an integral component of the professional competence of a specialist, and its formation is a long phased process; 2) the professional experience of the musician-instrumentalist is the empirical knowledge of the ways of concert and performance and music-pedagogical activity; 3) formation of students-instrumentalist experience of professional activity is carried out in the process of professional training, is enriched and improved during many years of creative activity.